

**FUNDUSZ AKTYWNI OBYWATELE
(ACTIVE CITIZENS FUND-NATIONAL)
MATERIAŁ DO DYSKUSJI**

1. FUNDUSZE DLA ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Jednym z priorytetów Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) finansowanego przez Islandię, Lichtenstein i Norwegię (czyli tzw. Państwa-Darczyńców) oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021¹ jest wsparcie społeczeństwa obywatelskiego w 15 państwach członkowskich UE – krajach Europy Środkowej i Południowej oraz krajach nadbałtyckich (czyli tzw. Państwach-Beneficjentach).

W każdym z tych 15 krajów dziesięć procent środków Mechanizmu Finansowego EOG jest przeznaczane na programy dla społeczeństwa obywatelskiego – na tzw. **Fundusze Aktywni Obywatele**. Programy te służą też realizacji ogólnych celów wspomnianych Mechanizmów Finansowych, czyli zmniejszaniu dysproporcji gospodarczych i społecznych oraz wzmacnianiu stosunków dwustronnych pomiędzy Państwami-Beneficjentami a Państwami-Darczyńcami.

Celem Funduszy Aktywni Obywatele jest wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego i aktywności obywatelskiej oraz upodmiotowienie grup zagrożonych wykluczeniem. Fundusze pomóc mają w osiągnięciu długoterminowej stabilności i rozwoju potencjału sektora obywatelskiego oraz zwiększeniu jego roli w promowaniu partycypacji obywatelskiej, aktywności obywatelskiej i praw człowieka.

Fundusze Aktywni Obywatele wspierają działania organizacji społecznych podejmowane w poszczególnych Państwach-Beneficjentach w następujących obszarach:

- demokracja, aktywność obywatelska, dobre rządzenie i przejrzystość;
- prawa człowieka i równe traktowanie poprzez zwalczanie i przeciwdziałanie dyskryminacji ze względu na rasę, pochodzenie etniczne, religię, wyznanie, płeć, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną, tożsamość płciową;
- sprawiedliwość społeczna i włączanie grup zagrożonych wykluczeniem;
- równość płci i przeciwdziałanie przemocy ze względu na płeć;
- środowisko i zmiany klimatyczne.

2. FUNDUSZ AKTYWNI OBYWATELE W POLSCE (KRAJOWY)

W Polsce Fundusz Aktywni Obywatele (krajowy) będzie dysponować budżetem 30 milionów euro. Operatorem Funduszu będzie konsorcjum złożone z trzech instytucji: Fundacji im. Stefana Batorego (lidera), Fundacji Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” oraz Fundacji Akademia Organizacji Obywatelskich. Oferta naszego konsorcjum została najwyżej oceniona w otwartym konkursie ofert ogłoszonym

---

¹ Więcej informacji znajduje się na stronie www.eeagrants.org.

w imieniu Państw-Darczyńców przez Biuro Mechanizmów Finansowych w Brukseli². Będziemy odpowiedzialni za opracowanie i wdrożenie Funduszu w Polsce.

Ostateczny kształt Funduszu przygotować chcemy z uwzględnieniem opinii tych, do których Fundusz jest kierowany, a także wszystkich, których interesuje obszar jego działania. W poniższym Materiale do dyskusji przedstawiamy główne wyzwania, które – naszym zdaniem – powinny stać się przedmiotem działań Funduszu.

Gorąco zapraszamy do namysłu nad tym, jak Fundusz może odpowiedzieć na przedstawione problemy i wyzwania, jakie działania powinien wspierać, by osiągnąć zakładane rezultaty. Wasze opinie, również na temat innych wyzwań, przez nas nie uwzględnionych, są dla nas niezwykle istotne.

3. ADEKWATNOŚĆ I UZASADNIENIE

Trwający 30 lat okres od rozpoczęcia historycznego procesu transformacji ustrojowej, choć nie pozbawiony trudnych momentów, to dobry czas dla Polski i dla polskiego społeczeństwa. W tym czasie udało się bardzo wiele osiągnąć dzięki zbiorowemu wysiłkowi wielu grup społecznych, a także wsparciu i solidarności międzynarodowej. Istotnym wątkiem tego rozwoju było i pozostaje funkcjonowanie organizacji społecznych, czy szerzej: kondycja społeczeństwa obywatelskiego.

W ciągu tych 30 lat stworzono relatywnie dobre podstawy prawno-instytucjonalne dla działania organizacji społecznych, w dużym stopniu (choć nie całkowicie) udało się też uporządkować ich relacje z administracją publiczną różnych szczebli. Sektor obywatelski pod względem liczby instytucji, wewnętrznej organizacji, obiegu informacji i zdolności do definiowania swoich priorytetów dokonał istotnych postępów, w szczególności na tle innych krajów naszego regionu. Proces ten nie jest jednak zakończony, a samo pojęcie społeczeństwa obywatelskiego i organizacji społecznych podlega dynamicznym zmianom, których charakter jest (i powinien być) organiczny i spontaniczny. Rozwoju społeczeństwa obywatelskiego nie sposób odgórnie zaprogramować, warto jednak czynić, co możliwe, aby wspomagać newralgiczne elementy tego procesu i chronić krytycznie ważne funkcje, jakie mają do wypełnienia organizacje społeczne. To, które z tych funkcji uznamy za krytyczne, w dużej mierze zależy od specyficznego kontekstu społecznego, ekonomicznego i politycznego, w jakim się znajdujemy, i musi się do niego odnosić.

Lista funkcji, jakie spełniają organizacje, jest długa: występowanie w imieniu różnych grup społecznych, w szczególności troska o interes publiczny, edukacja obywatelska, pielęgnowanie cnót obywatelskich, obywatelska kontrola działania władzy jako warunek konieczny ochrony porządku demokratycznego, ochrona pluralizmu i różnorodności, uczenie kolektywnego działania i sprawczości, innowacyjność, pielęgnowanie pasji i marzeń, ochrona tradycji, ochrona wartości i odwagi do ich obrony, dostarczanie narzędzi do praktycznych przejawów solidarności i konkretnych usług w odpowiedzi na potrzeby, których nie zaspokajają ani państwo, ani rynek. Wszystkie te funkcje są ważne i wszystkie mają charakter uniwersalny, a w konkretnych kontekstach okazują się mniej lub bardziej potrzebne, aktualne, wymagające wsparcia.

---

² Biuro Mechanizmów Finansowych w Brukseli pełni rolę sekretariatu dla Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Funduszy Norweskich, w tym zarządzają programami dla społeczeństwa obywatelskiego finansowanymi z tych środków.

Fundusz Aktywni Obywatele, którego koncepcja jest przedmiotem konsultacji, stanowi naszą propozycję odczytania obecnej sytuacji w Polsce w kontekście działania organizacji społecznych i szerzej – samoorganizujących się obywateli i obywaterek.

Naszym zadaniem jako Operatora Funduszu jest zdefiniowanie i wspieranie tych funkcji i obszarów działania organizacji społecznych, które są kluczowe dla zdrowej demokracji i silnego społeczeństwa obywatelskiego i które zarazem przyczyniają się do osiągnięcia celu Funduszu - wzmocnienia społeczeństwa obywatelskiego i aktywnych obywateli oraz upodmiotowienia grup zagrożonych wykluczeniem.

Opierając się na analizach i badaniach dotyczących kondycji społeczeństwa obywatelskiego, doświadczeniach innych przedsięwzięć, mając świadomość aktywności innych darczyńców publicznych i prywatnych oraz uwzględniając aktualny kontekst społeczny w Polsce, a także biorąc pod uwagę ograniczone środki i okres funkcjonowania Funduszu, **proponujemy cztery ścieżki wsparcia**, obejmujące wszystkie obszary interwencji, wymienione w części 1 Materiału do dyskusji. Trzy pierwsze ścieżki mają charakter tematyczny, a ostatnia – horyzontalny:

- zaangażowanie obywateli w sprawy publiczne i działania społeczne;
- ochrona praw człowieka i zapobieganie dyskryminacji;
- upodmiotowienie grup zagrożonych wykluczeniem;
- rozwój instytucjonalny i zwiększenie stabilności organizacji społecznych.

A. Zaangażowanie obywateli w sprawy publiczne i działania społeczne

Widocznemu od lat wzrostowi liczby organizacji towarzyszy stagnacja, a częściowo spadek zaangażowania obywateli w działania organizacji i szerzej aktywności obywatelskiej, wolontariatu, filantropii³ czy zainteresowania sprawami publicznymi sięgającymi dalej niż użycie kartki wyborczej. Istotnym problemem jest także polaryzacja poglądów politycznych i w konsekwencji coraz bardziej paląca potrzeba poszukiwania sposobów na rozmowę pomimo różnic.

Wciąż niewystarczające jest zaangażowanie Polaków, które bazowałoby na codziennych postawach będących wyrazem odpowiedzialności nie tylko za siebie, lecz także za innych: lokalną wspólnotę, kraj, Europę, a także przyszłość naszej planety.

W naszym przekonaniu niezbędne jest wspieranie różnych sposobów odpowiadania na te potrzeby, a także wzmocniania umiejętności rozmowy i gotowości do zrozumienia poglądów innych, roztropności i samodzielności w namyśle nad sprawami publicznymi, troski o środowisko naturalne i zachowania proekologiczne. Jednocześnie za kluczową uważamy rolę społecznej kontroli nad instytucjami publicznymi, w tym możliwość praktycznej realizacji prawa dostępu do informacji publicznej.

Dlatego zamierzamy jako Operator Funduszu wspierać różne inicjatywy zmierzające do zwiększenia zaangażowania obywateli w sprawy publiczne, takie jak: samoorganizację i mobilizację obywatelską, kampanie podnoszące świadomość społeczną na ten temat, wzmocnianie wolontariatu, edukację obywatelską, kontrolę obywatelską nad procesami tworzenia prawa czy funkcjonowaniem instytucji publicznych, angażowanie obywateli w konsultacje i inne sposoby włączania ich procesy podejmowania decyzji.

---

³ Do filantropii nie zaliczamy popularnego mechanizmu 1%, który polega na wskazaniu celu, na który mają być przeznaczone środki publiczne, a nie prywatne.

Chcemy także wzmacniać zainteresowanie Polaków kwestiami środowiska, zasobów naturalnych i zmian klimatycznych. Nasze wsparcie może dotyczyć np. aktywności i świadomości społecznej w tych dziedzinach, partycypacji obywatelskiej w procesach decyzyjnych, innowacji społecznych czy działań rzeczniczych związanych z tworzeniem i implementacją polityk publicznych.

Szczególny nacisk w tej ścieżce wsparcia położony zostanie na działania dotyczące młodych osób oraz mieszkańców terenów poza dużymi miastami.

B. Ochrona praw człowieka i zapobieganie dyskryminacji

Pomimo wielu działań podejmowanych przez lata przez organizacje społeczne i instytucje publiczne przemoc domowa i przemoc w rodzinie (w szczególności wobec kobiet, dzieci i osób starszych) wciąż jest istotnym problemem w Polsce.

Ponadto w ostatnich latach wzrosła znacząco niechęć do osób postrzeganych jako „inne”. Obserwujemy wzrost antypluralizmu, „fortyfikowanie się” przeciwko innym. Mamy świadomość, że istotną część tych zachowań jest wzmacniania, a nawet sztucznie generowana, przez dostępne powszechnie narzędzia komunikacji. Te głębokie podziały tworzą potencjalne podłoże konfliktów, a nawet przemocy.

W ostatniej dekadzie w politykach publicznych i społecznej świadomości zauważalny był powolny, lecz stały postęp związany z równouprawnieniem kobiet. Niedawne wydarzenia, takie jak próba ograniczenia praw kobiet w kwestiach reprodukcyjnych przyczyniły się do znacznej mobilizacji obywatelskiej w tych kwestiach. Coraz bardziej widoczny jest wzrost obywatelskiego i politycznego zaangażowania kobiet w Polsce, a także ich świadomości dotyczącej swoich praw i sprawczości. Podobne procesy można zaobserwować także w środowisku osób LGBT+.

Jednocześnie w ostatnich latach ograniczono dostęp do publicznych środków dla organizacji społecznych działających na rzecz kobiet, osób LGBT+ czy ofiar przemocy ze względu na płeć. Podobne ograniczenia dotyczą organizacji działających na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych, pomocy i integracji uchodźców i migrantów.

Jako Operator Funduszu chcemy uzupełnić tę lukę i wspierać m.in. inicjatywy przeciwdziałające dyskryminacji i przemocy ze względu na płeć, religię, wiek, wyznanie lub światopogląd, rasę, narodowość lub pochodzenie etniczne, orientację seksualną czy tożsamość płciową; inicjatywy zapewniające pomoc prawną i ochronę osobom, których prawa zostały naruszone; działania rzecznicze; kampanie uświadamiające oraz działania zmierzające do przeciwdziałania fake newsom.

Także w tej ścieżce wsparcia szczególny nacisk zostanie położony na działania dotyczące młodych osób oraz mieszkańców terenów poza dużymi miastami.

C. Upodmiotowienie grup zagrożonych wykluczeniem

Fundusz nie jest w stanie bezpośrednio odpowiedzieć na deficyty w świadczeniu usług na rzecz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, takich jak m.in. osoby w kryzysie bezdomności, długotrwale bezrobotne, żyjące w ubóstwie, osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, z zaburzeniami psychicznymi, opiekunowie osób niesamodzielnych, osoby samotnie wychowujące dzieci czy ofiary handlu ludźmi. Może jednak wspierać te działania, które mogą pośrednio prowadzić do zmiany zakresu i sposobu świadczenia tych usług.

Co szczególnie istotne, w ramach tej ścieżki wsparcia rozumiemy wykluczenie znacznie szersze niż wykluczenie materialne, tym bardziej, że w tej sprawie istotne pozytywne zmiany wśród swoich odbiorców osiągnął np. program 500+.

W naszym rozumieniu pojęcie podmiotowości znacznie wykracza poza kwestie spełniania oczekiwań czy wyrażania roszczeń o charakterze materialnym. Paradoksalnie ich dostarczanie i forma, w jakiej się to odbywa, może być nawet źródłem dodatkowego upokorzenia. Podmiotowość rozumiemy znacznie głębiej. Chodzi o kategorie szacunku, tożsamości, zrozumienia swoich praw i zobowiązań, wzmacnianie mechanizmów kontroli nad własnym życiem, suwerenności i możliwe daleko posuniętej samodzielności w oparciu o zasoby własne, wsparcie rodziny i najbliższych, a także lokalnej wspólnoty.

Dlatego w ramach Funduszu zamierzamy m.in. wspierać inicjatywy mające na celu wzmocnienie zdolności do możliwie samodzielnego formułowania oczekiwań w sprawie polityk publicznych - od rozwiązań lokalnych do poziomu krajowego. Chcemy też np. zmierzyć się z wyzwaniem, jakim jest brak skutecznych mechanizmów kształtowania i recenzowania przez samych odbiorców konkretnych usług, a zatem z problemem paternalizmu w działaniach administracji i organizacji społecznych.

Zamierzamy m.in. wspierać działania samopomocowe i te oparte na współpracy w ramach lokalnej wspólnoty, a także te stwarzające osobom zagrożonym wykluczeniem możliwość udziału w procesach decyzyjnych, które ich dotyczą, np. związanych ze sposobem świadczenia usług społecznych, z których korzystają. Chcemy także wspomóc inicjatywy, które będą podejmowane we współpracy z lokalnymi władzami i będą dotyczyły programów integracji społecznej, podnoszenia świadomości potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem, które nie są w pełni uwzględnione w politykach publicznych, a także działania rzecznicze służące wprowadzaniu zmian w systemie świadczenia usług.

Podobnie jak w dwóch poprzednich ścieżkach także w tej szczególnie uwagę zwrócimy na działania dotyczące młodych osób oraz mieszkańców terenów oddalonych od dużych centrów miejskich.

D. Rozwój instytucjonalny i zwiększenie stabilności organizacji społecznych

Organizacje społeczne, szczególnie te, które mierzą się z wyzwaniami opisanymi powyżej, często walczą o przetrwanie i szybko muszą nauczyć się, jak działać w nowych i nierzadko trudnych warunkach. Część z nich doświadczyło znaczących ograniczeń w finansowaniu swoich działań.

Wiele organizacji ważnych z punktu widzenia celów Funduszu (w szczególności działających na rzecz ochrony praw człowieka i demokracji albo zajmujących się przeciwdziałaniem dyskryminacji) zrozumiało, że nie można polegać wyłącznie na wsparciu ze środków publicznych i innych tradycyjnych darczyńców. Muszą zatem nabyć nowych zdolności instytucjonalnych, które pomogą im wzmocnić odporność i zdolność do realizacji misji w długiej perspektywie (wykraczającej poza okres funkcjonowania Funduszu). Dotyczy to poszukiwania wsparcia ze strony osób indywidualnych, prywatnych darczyńców krajowych, mobilizacji bazy członkowskiej, utrzymywania relacji z otoczeniem, komunikowania rezultatów swoich działań, optymalizacji (w tym łączenia) ograniczonych zasobów, większej troski o skuteczność działań itp. Wiele organizacji na prace nad tymi wyzwaniami nie znajduje dość czasu, uwagi i pieniędzy. Chcemy, by możliwość taką mieli grantobiorcy Funduszu, ale zadbamy też o to, aby powstały ważne rozwiązania systemowe, których beneficjentem może być znacznie szersze grono podmiotów.

Działania, które chcemy zaproponować w ramach Funduszu to:

- przeznaczenie części dotacji dostępnej w otwartych konkursach na wsparcie rozwoju instytucjonalnego i zwiększenia stabilności organizacji,
- przyznawane w otwartym konkursie dotacje na tzw. projekty sektorowe zmierzające do poprawy warunków i sposobu funkcjonowania całego sektora obywatelskiego lub istotnych jego części (np. branż),
- szkolenia, doradztwo, sieciowanie, wymiana doświadczeń i uczenie się od siebie nawzajem dla organizacji społecznych zainteresowanych podnoszeniem swoich umiejętności związanych z zarządzaniem, komunikacją czy fundraisingiem.

W działaniach związanych z rozwojem instytucjonalnym szczególny nacisk położymy na zwiększanie niezależności i stabilności działania organizacji społecznych oraz wzmocnienie ich społecznego zakorzenienia.

Inne ważne aspekty związane ze wsparciem udzielanym przez Fundusz

- Ważnym aspektem działań Funduszu jest wzmocnienie aktywności młodych ludzi. Dlatego w ramach Funduszu wspierane będą zwłaszcza te działania, które są prowadzone przez nich i/lub do nich kierowane. Perspektywę i potrzeby młodych ludzi uwzględnimy w niemal wszystkich ścieżkach wsparcia, a w działaniach Funduszu będziemy wykorzystywać narzędzia i kanały komunikacyjne dostosowane do tej grupy.
- Kształt Funduszu, w tym wysokość i rodzaj dotacji, procedury ich przyznawania oraz kryteria kwalifikowalności, a także dobra komunikacja i system wsparcia grantobiorców zagwarantują, że Fundusz dotrze do organizacji z regionów, w których wykorzystanie grantów finansowanych ze środków prywatnych i publicznych było relatywnie mniejsze;
- Działania na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu będą wspierane jedynie w ramach działań promujących partycypację obywatelską, rzecznictwo, innowacje społeczne i aktywność obywatelską.
- Świadczenie usług na rzecz grup zagrożonych wykluczeniem będzie wspierane jedynie w ramach szerszych działań, obejmujących akcje i kampanie społeczne, rzecznictwo interesów, upodmiotawianie wspieranych osób oraz tworzenie rekomendacji reform.

4. ZADANIA FUNDUSZU

	Wyzwania/problemy	Oczekiwane rezultaty	Grupy docelowe	Adresaci działań	Proponowane rozwiązania
1	<ul style="list-style-type: none"> rosnąca polaryzacja społeczeństwa i brak skutecznych mechanizmów wzajemnej komunikacji ponad podziałami deficyty w edukacji obywatelskiej, w tym dotyczącej wartości i postaw demokratycznych oraz praw obywatelskich niski poziom kapitału społecznego rozumianego jako zaufanie do siebie nawzajem a także do instytucji, w tym instytucji publicznych niski poziom aktywności obywatelskiej niewystarczająca świadomość ekologiczna Polaków niski poziom zaangażowania wolontarystycznego 	Wzrost zaangażowania obywateli w sprawy publiczne i działania społeczne	<p>Przedstawiciele</p> <ul style="list-style-type: none"> organizacji społecznych działających na rzecz aktywności, edukacji i partycypacji obywatelskiej, partycypacji, promowania wolontariatu, kontroli obywatelskiej, ochrony środowiska samorządy lokalne, administracja centralna środowisko akademickie instytucje świadczące usługi publiczne (np. szkoły, domy kultury, instytucje ochrony zdrowia i opieki społecznej) specjaliści, w tym prawnicy instytucje ochrony zdrowia media grupy nieformalne 	Obywatele i obywatelki, zwłaszcza młodzi i z obszarów o mniejszej aktywności obywatelskiej	Otwarte na uwagi zgłaszane w czasie konsultacji
2	<ul style="list-style-type: none"> nasilanie się przypadków słownej i fizycznej przemocy w stosunku do mniejszości etnicznych, religijnych, uchodźców, migrantów, osób LGBT+ dyskryminacja ze względu na: rasę, narodowość lub pochodzenie etniczne, wyznanie lub światopogląd, płeć, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną lub tożsamość płciową niewystarczające wsparcie dla osób doświadczających przemocy, w tym kobiet, dzieci, osób starszych ograniczenie wsparcia ze środków publicznych dla organizacji kobiecych, a także tych działających na rzecz uchodźców, osób LGBT+, ofiar przemocy domowej 	Wsparcie działań na rzecz ochrony praw człowieka i zapobieganie dyskryminacji	<p>Przedstawiciele</p> <ul style="list-style-type: none"> organizacji społecznych działających na rzecz praw człowieka oraz zapobiegania dyskryminacji samorządy lokalne, administracja centralna środowisko akademickie szkoły, w tym nauczyciele specjaliści, w tym prawnicy instytucje ochrony zdrowia media członkowie społeczności lokalnych 	Członkowie i członkinie mniejszości rasowych, etnicznych i religijnych; uchodźcy i imigranci, osoby LGBT+ i członkowie ich rodzin, kobiety, ofiary przemocy, członkowie społeczności, w których żyją te osoby.	
3	<ul style="list-style-type: none"> niewystarczające umiejętności, wiedza, doświadczenie i zasoby (czas, ludzie) wśród organizacji społecznych na wprowadzanie mechanizmów i działań upodmiotawiających osoby zagrożone ryzykiem wykluczenia zbyt mała liczba organizacji społecznych zaangażowanych w działania rzecznicze i formułowanie polityk publicznych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem niewystarczająca otwartość po stronie osób decyzyjnych w instytucjach publicznych na stosowanie tego rodzaju 	Upodmiotowienie grup zagrożonych wykluczeniem	<p>Przedstawiciele</p> <ul style="list-style-type: none"> organizacji społecznych działających na rzecz praw osób zagrożonych wykluczeniem samorządy lokalne, administracja centralna środowisko akademickie instytucje ochrony zdrowia media członkowie rodzin, opiekunowie, członkowie społeczności lokalnych, w których żyją osoby zagrożone wykluczeniem 	Osoby (zwłaszcza młode) w kryzysie bezdomności, długotrwale bezrobotne, żyjące w ubóstwie, starszych, z niepełnosprawnościami, z zaburzeniami psychicznymi, opiekunowie osób niesamodzielnych,	

	<p>podejścia</p> <ul style="list-style-type: none"> • uprzedzenia w społeczeństwie względem osób zagrożonych wykluczeniem 			osoby samotnie wychowujące dzieci, ofiary handlu ludźmi
4	<ul style="list-style-type: none"> • niska stabilność finansowa, wynikająca z uzależnienia od środków publicznych i małych kompetencji fundraisingowych • trudność w pozyskaniu środków na rozwój instytucjonalny • trudności z zatrudnianiem w organizacjach osób o wysokich kompetencjach • deficyty dotyczące zarządzania, w tym planowania strategicznego, zarządzania finansami, komunikacji i PR, fundraisingu, budowania i rozwijania zespołu, angażowania wolontariuszy i członków • nieefektywność w docieraniu do szerszych grup społecznych • niewystarczająco silne relacje z innymi sektorami (biznes, instytucje publiczne, media) • zbyt małe usieciowienie i wymiana doświadczeń • niepostrzeganie kwestii rozwoju instytucjonalnego jako priorytetu przez organizacje i darczyńców 	Rozwój instytucjonalny i zwiększenie stabilności organizacji społecznych	Organizacje społeczne, pełnomocnicy ds. współpracy z organizacjami, przedstawiciele biznesu, mediów, trenerzy i doradcy wspierający organizacje społeczne	Organizacje społeczne, a pośrednio także odbiorcy ich działań

5. ZAGADNIENIA DO DISKUSJI

1. Wyzwania

Fundusz Aktywni Obywatele będzie wspierał działania organizacji społecznych **w 4 ścieżkach**, w ramach których uwzględniliśmy wszystkie obszary interwencji Funduszy Aktywni Obywatele działających we wszystkich Państwach-Beneficjentach (wymienionych w cz. 1 Materiału do dyskusji).

Proponowane przez nas ścieżki to:

- zaangażowanie obywateli w sprawy publiczne i działania społeczne;
- ochrona praw człowieka i zapobieganie dyskryminacji;
- upodmiotowienie grup zagrożonych wykluczeniem;
- rozwój instytucjonalny i zwiększenie stabilności organizacji społecznych.

Jakie są obecnie (i w najbliższych latach) najważniejsze wyzwania do podjęcia w każdej z tych ścieżek?

2. Proponowane rozwiązania

Jakie działania/typy podejść stosowanych przez organizacje społeczne mogą w skuteczny sposób odpowiadać na te wyzwania? Jaką rolę może w tym odegrać Fundusz Aktywni Obywatele (w szczególności na tle działań innych darczyńców prywatnych i publicznych)?

3. Zaangażowanie młodych ludzi

Ważnym aspektem działań Funduszu jest wzmocnienie aktywności młodych ludzi. Dlatego w ramach Funduszu wspierane będą zwłaszcza te działania, które są prowadzone przez nich i/lub do nich kierowane.

W jaki sposób powinniśmy zapewnić takie wsparcie, by było to skuteczne?

4. Wsparcie dla grup i obszarów reprezentowanych w niewystarczającym stopniu

Ważnym aspektem działań Funduszu jest także zwrócenie szczególnej uwagi na obszar geograficzny i grupy docelowe niewystarczająco reprezentowane w programach wsparcia realizowanych w ostatnich latach.

Jak powinniśmy podejść do tego wyzwania? Jakie rodzaje działań samego Funduszu mogą być pomocne?

5. Projekty sektorowe

W ramach Funduszu wspierane będą także projekty mające na celu poprawę warunków i standardów funkcjonowania całego sektora obywatelskiego lub ważnych jego części (np. organizacji działających w określonym obszarze tematycznym lub geograficznym).

Jakiego rodzaju wyzwania/potrzeby całości lub części sektora (branż, regionów) powinniśmy spróbować rozwiązać dzięki tym projektom? Czy istnieją jakieś przesłanki, że będzie to skuteczne?

6. Działania międzynarodowe

Fundusz powinien także wspierać działania międzynarodowe:

- dwustronne – podejmowane wspólnie przez organizacje społeczne z Polski i z co najmniej jednego Państw-Darczyńców (Norwegii, Islandii, Liechtensteinu)
- regionalne – podejmowane wspólnie przez Fundusz w Polsce i analogiczne Fundusze w pozostałych 14 Państwach-Beneficjentach (Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Cypr, Estonia, Grecja, Węgry, Litwa, Łotwa, Malta, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia)

Jakie tematy i problemy warto podjąć w ramach tych form współpracy?

7. Wsparcie dla grantobiorców i organizacji składających wnioski

Zależy nam na tym, by korzystanie ze środków Funduszu było możliwie przyjazne dla organizacji społecznych, a proponowane i realizowane przez nie projekty jak najlepsze. Dlatego poza dotacjami chcemy zaproponować organizacjom dodatkowe formy wsparcia.

Jakiego rodzaju wsparcie dla organizacji jest potrzebne/użyteczne na etapie składania wniosków, a jakie dla tych, które otrzymują już dotacje?